

Sosyal ve Vatandaşlık Yetkinliği Açısından Mehmet Akif Ersoy'un Eserleri: Türkçe Dersi İçin Metin Önerisi

The Literary Works of Mehmet Akif Ersoy in terms of Social and Citizenship Competence: Text Suggestion for Turkish Language Lesson

Mazhar BAL¹
Buse Gül AKDAĞ²

Araştırma Makalesi / *Research Article*
Geliş Tarihi / *Received*: 24.04.2022
Kabul Tarihi / *Accepted*: 11.05.2022
Doi: 10.48146/odusobiad.1108349

Atıf / Citation: Bal, M. Ve Akdağ, B. G., (2022). "Sosyal ve Vatandaşlık Yetkinliği Açısından Mehmet Akif Ersoy'un Eserleri: Türkçe Dersi İçin Metin Önerisi" ODÜSOBİAD Özel Sayı 53-62, Doi:10.48146/odusobiad.1108349

Öz

Bu araştırmanın amacı, Mehmet Akif Ersoy'un *Asım*, *Süleymaniye Kürsüsünde*, *Fatih Kürsüsünde*, *Berlin Hatıraları* adlı eserlerinin Millî Eğitim Bakanlığı(MEB) Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) yer alan sosyal ve vatandaşlık yetkinliği açısından incelenmesidir. Çalışma, nitel araştırma yöntemi ile desenlenmiştir. Veri toplama tekniği olarak doküman incelenmesinden yararlanılmıştır. Araştırmanın verileri betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Mehmet Akif Ersoy'un *Asım* adlı eserine yönelik bulgulara bakıldığında sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliğin kişisel yetkinlik yönüyle ön plana çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. *Süleymaniye Kürsüsünde* adlı esere yönelik bulgular incelendiği zaman sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliğin kültürler arası beceriler yönüyle ön plana çıktığı görülmektedir. *Fatih Kürsüsünde* adlı esere yönelik bulgular incelendiğinde sosyal ve vatandaşlıkla alakalı yetkinliğin kişisel yetkinlik yönüyle ön plana çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. *Berlin Hatıraları* adlı eserde ise sosyal ve vatandaşlıkla ilişkili toplumsal bilgi ile kültürlerarası yetkinlik yönüyle ön plana çıktığı belirlenmiştir. Araştırmanın bulgularından hareketle *Asım* adlı eserin Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan "Erdemler"; *Süleymaniye Kürsüsünde* adlı eserin "Millî Kültürümüz"; *Fatih Kürsüsünde* adlı eserin "Birey ve Toplum"; *Berlin Hatıraları* adlı eserin de "Kişisel Gelişim" başlığı altında yer alan tema ve konulara hizmet edebileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Dersi, Mehmet Akif Ersoy, *Asım*, *Süleymaniye Kürsüsünde*, *Fatih Kürsüsünde*, *Berlin Hatıraları*

Abstract

The purpose of this research is to examine Mehmet Akif Ersoy's works named Asım, Süleymaniye Kürsüsünde, Fatih Kürsüsünde, Berlin Hatıraları in terms of social and citizenship competence in the Turkish Language Curriculum (2019). The study was designed with the qualitative research method. Document analysis was used as a data collection technique. The data of the research were analyzed by descriptive analysis technique. Considering the findings on Mehmet Akif Ersoy's work called Asım, it was concluded that social and citizenship competence came to the fore in terms of personal competence. When the findings about the work named Süleymaniye Kürsüsünde are examined, it is seen that social and citizenship competence comes to the fore in terms of intercultural skills. When the findings for the work titled Fatih Kürsüsünde are examined, it has been concluded that social and citizenship-related competence comes to the forefront in terms of personal competence. In the work titled Berlin Hatıraları, it was determined that he came to the forefront in terms of social knowledge and intercultural competence related to social and citizenship. Based on the findings of the research, "Virtues" in the Turkish Language Curriculum of Asım; in the Süleymaniye Kürsüsünde, the work "Our National Culture"; "Individual and Society" in Fatih Kürsüsünde; It is thought that the work named Berlin Hatıraları can serve the themes and issues under the title of "Personal Development".

Keywords Turkish Language Lesson, Mehmet Akif Ersoy, *Asım*, *Süleymaniye Kürsüsünde*, *Fatih Kürsüsünde*, *Berlin Hatıraları*

¹ Sorumlu Yazar; Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Antalya, e-mail: balmazhar@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6958-9130>

² Yüksek lisans öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Antalya, e-mail: buse.gul.akdag07@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0370-1171>

Giriş

Türkiye’de eğitim alanında dünden bugüne birçok değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerin farklı gerekçeleri olduğu bilinmektedir. Bu gerekçelerden birisi de "Hayat Boyu Öğrenme için Anahtar Yetkinlikler Hakkındaki Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin Tavsiyesi"dir. Bu tavsiye kararı doğrutusunda belirlenen yetkinlikler 2015 yılında eğitim ve öğretimde kullanılmak üzere yürürlüğe girmiştir (Mesleki Yeterlilik Kurumu, 2018). Bu yetkinlikler, öğretim programlarına da ana yetkinlik olarak yansıtılmıştır. Bu çalışmanın amacıyla ilişkili olarak ilgili yetkinliklerin temel alındığı programlardan biri de Türkçe Dersi Öğretim Programıdır (2019). Programdaki yetkinlikler; anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade olarak belirtilmiştir.

Bu yetkinliklerle ilişkili olarak Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) programın amaçları, "Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkökulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan (...) bireyler olmalarını sağlamak." olarak ifade edilmektedir. Bu amaç ifadesinin 8 ana yetkinlikten biri olan sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikleri ön plana çıkardığı düşünülmektedir. Bununla birlikte program incelendiğinde bu yetkinliğin doğrudan kazanımlara yansımadağı görülmektedir. Bu konuda programların uygulama boyutunda önemli bir yere sahip olan ders kitaplarındaki metinlere önemli rol düştüğü söylenebilir. Seçilecek uygun metinlerle sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliğin kuramsal boyutu, uygulama sürecinde de etkin hale gelebilir.

Bu bağlamda Mehmet Akif Ersoy'un eserlerinin gerek edebi gerekse tarihi yönüyle sosyal ve vatandaşlık yetkinliği için uygun metinler olacağı düşünülmektedir. Sosyal ve vatandaşlık yetkinliği MEB Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019), "Bu yetkinlikler kişisel, kişilerarası ve kültürlerarası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılarla ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır." şeklinde açıklanmaktadır. Nitekim Mehmet Akif Ersoy'un eserlerinin içeriğinin de bu yetkinliğe hizmet ettiği düşünülmektedir. Alanyazında Mehmet Akif Ersoy'un eserleri; değerler eğitimi (Açıkgöz, 2021; Temizyürek ve Karagöl, 2016), metinlerarasılık (Durkaya, 2013), edebi ve tarihsel yönü (Arslan, 2014), şiir tahlili (Akgün, 2017; Cırhınlioğlu ve Tektaş, 2019; Fedai, 2021; Şengül, 2018), çocuk edebiyatı (Gürel, 2015; Temizyürek ve Kansızoğlu, 2016), sosyolojik boyutu (Bay Gülveren, 2015) açısından incelenmiştir. Türkçe eğitimiyle ilişkili çalışmalar (Karagöz ve Şimşek, 2017; Küçük, 2014; Tekşan ve Çelik, 2015) da yapılmıştır; fakat Türkçe öğretiminde yapılan çalışmalar programların temelini oluşturan sosyal ve vatandaşlık yetkinliğiyle ilişkili değildir. Bu çalışma ile Mehmet Akif Ersoy'un eserleri, sosyal ve vatandaşlık yetkinliği açısından incelenmiştir. Böylece alanyazında tespit edilen bir eksikliğe hizmet edileceği düşünülmektedir.

Tüm bu açıklamalardan hareketle araştırmanın amacı, Mehmet Akif Ersoy'un Asım, Süleymaniye Kürsüsünde, Fatih Kürsüsünde, Berlin Hatıraları adlı eserlerinin MEB Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) yer alan sosyal ve vatandaşlık yetkinliği açısından incelenmesidir. Bu amaç doğrutusunda araştırma soruları şunlardır:

Mehmet Akif Ersoy'un Asım adlı eserinin sosyal ve vatandaşlık yetkinliği ile ilişkisi nedir?

Mehmet Akif Ersoy'un Süleymaniye Kürsüsünde adlı eserinin sosyal ve vatandaşlık yetkinliği ile ilişkisi nedir?

Mehmet Akif Ersoy'un Fatih Kürsüsünde adlı eserinin sosyal ve vatandaşlık yetkinliği ile ilişkisi nedir?

Mehmet Akif Ersoy'un Berlin Hatıraları adlı eserinin sosyal ve vatandaşlık yetkinliği ile ilişkisi nedir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışma, yorumlayıcı paradigmaya dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Yorumlayıcı paradigmanın kullanılma sebebi, çalışmanın amacı gereği Mehmet Akif Ersoy'un eserlerinin MEB Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) yer alan sosyal ve vatandaşlık yetkinliği ile ilişkisinin anlaşılmasına çalışılmasıdır. Çalışma, olay ve olguları kendi sınırlıkları içerisinde anlamaya çalışan nitel araştırma yöntemi (Creswell, 2013; Merriam, 2013; Patton, 2014) ile desenlenmiştir. Bu çalışmanın nitel araştırma ile desenlenmesinin sebebi de Mehmet Akif Ersoy'un eserlerinin sosyal ve vatandaşlık yetkinliği sınırlılığında yorumlanmak istenmesidir.

Veri Toplama Teknikleri

Bu çalışmada veri toplama tekniği olarak doküman incelenmesinden yararlanılmıştır. Doküman analizi, yazıya dayalı dokümanların detaylı bir şekilde çözümlenmesine dayanır (Wach, 2013). Bu araştırmanın doküman analizi ile desenlenmesinin sebebi Mehmet Akif Ersoy'un eserlerinin MEB Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) yer alan sosyal ve vatandaşlık yetkinliği ile ilişkisini ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışmanın dokümanları, Mehmet Akif Ersoy'un Asım, Süleymaniye Kürsüsünde, Fatih Kürsüsünde, Berlin Hatıraları adlı eserleridir (Ersoy,1993). Bu eserler, MEB Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) yer alan sosyal ve vatandaşlık yetkinliği açısından incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Veri Analizi

Araştırmanın verileri betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Bu analiz tekniğinin tercih edilme sebebi, MEB Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) yer alan sosyal ve vatandaşlık yetkinliğinin analiz birimi olarak temel alınmasıdır. Analizin daha detaylı ve sistematik yapılabilmesi için programda yer alan ilgili yetkinlik cümlelere ayrılmıştır. Ayrılan cümleler doğrultusunda "kültürlerarası yetkinlik, kişisel yetkinlik, toplumsal bilgi, siyasal bilgi, çatışma çözücü, demokratik ve aktif katılım, medeni hayata katılım, farklılaşan toplum ve çalışma hayatı" olmak üzere 8 analiz birimi oluşturulmuştur. Eserler de bu 8 ilkeye göre çözümlenmiş ve yorumlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bu çalışmanın kodlama güvenirliliği için başka bir alan uzmanından da yardım alınmıştır. Alan uzmanı da verileri, MEB Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) yer alan sosyal ve vatandaşlık yetkinliği ile ilgili 8 maddeye göre kodlamıştır. Sonrasında araştırmacı ve alan uzmanı bir araya gelip yaptıkları kodlamalar hakkında tartışmışlardır. Farklı olan noktalar üzerine görüşülmüş ve bazı etkinliklerin hangi ilkede olması gerektiğine dair uzlaşma sağlanmıştır. Tüm bu süreçten sonra kodlama güvenirliliği (Miles and Huberman, 1994) %95 düzeyinde belirlenmiştir. Çalışmanın geçerliliğiyle ilgili olarak ise inandırıcılık, aktarılabilirlik, güvenilirlik ve onaylanabilirlik unsurları doğrultusunda işlemler gerçekleştirilmiştir (Lincoln ve Guba, 1985). Çalışmanın inandırıcılığının arttırılması için giriş bölümünde problem durumu net olarak ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Aktarılabilirlik boyutunu güçlendirmek için çalışmanın problem durumunun gerekçesi net olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca Mehmet Akif Ersoy'un Asım, Süleymaniye Kürsüsünde, Fatih Kürsüsünde, Berlin Hatıraları adlı eserlerin veri toplama ve veri analizi sürecinin araştırma amacıyla ilişkisi belirtilmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini arttırmak için Mehmet Akif Ersoy'un Asım, Süleymaniye Kürsüsünde, Fatih Kürsüsünde, Berlin Hatıraları adlı eserleri, sosyal ve vatandaşlık yetkinliğinin 8 maddesine göre nasıl analiz edildiği somut olarak belirtilmeye çalışılmıştır. Böylece ilgili eserler aynı yaklaşımla tekrar incelendiğinde benzer sonuçlara ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmanın onaylanabilirliğini sağlamak için dokümanlar, Mehmet Akif Ersoy'un Asım, Süleymaniye Kürsüsünde, Fatih Kürsüsünde, Berlin Hatıraları adlı eserleriyle sınırlandırılmıştır. Ayrıca bulgular bölümünde analiz sonucu, doğrudan atıflarla desteklenmiştir.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırma soruları bağlamında verilerin analizine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Tablo 1'de Mehmet Akif Ersoy'un bu çalışma sınırlılığında incelenen eserlerine yönelik analizler sunulmuştur.

	<i>Asım</i>	<i>Süleymaniye Kürsüsünde</i>	<i>Fatih Kürsüsünde</i>	<i>Berlin Hatıraları</i>
Kültürlerarası Yetkinlik	6	9	6	6
Kişisel Yetkinlik	9	3	9	2
Kişilerarası Yetkinlik	5	4	4	4
Toplumsal Bilgi	3	3	5	6
Siyasal Bilgi	3	6	3	4
Çatışma Çözücü	3	4	2	0
Demokratik ve Aktif Katılım	4	2	0	0
Medeni Hayata Katılım	3	2	0	1
Farklılaşan Toplum ve Çalışma Hayatı	2	2	1	0
Toplam	38	35	30	23

Tablo 1. Mehmet Akif Ersoy'un eserlerinin sosyal ve vatandaşlık yetkinliğiyle ilgili ifadeler açısından analizi

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Mehmet Akif Ersoy'un eserlerinde sırasıyla kültürlerarası yetkinlik ($f=27$), kişisel yetkinlik ($f=23$), kişilerarası yetkinlik ($f=17$), toplumsal bilgi ($f=17$), siyasi bilgi ($f=16$), çatışma çözücü ($f=9$), demokratik ve aktif katılım ($f=6$), medeni hayata katılım ($f=6$) ve farklılaşan toplum ve çalışma hayatı ($f=5$) ile ilgili ifadeler rastlanılmıştır. Bu yetkinliklerden sıklık değeri en yüksek olan kültürlerarası yetkinliğe ($f=27$) ilişkin dört eserden örnek alıntılar şu şekilde gösterilebilir:

"Müslümanlık bu değil, biz yolumuzdan saptık, Tapacak bir putumuz yoktu, özendik, yaptık!" (Asım, 372).

"Çin'de, Mançurya'da din bir görenek, başka değil. Müslüman unsuru gayet geri, gayet cahil." (154.s) (Süleymaniye Kürsüsünde, 154)

"Fransız'ın nesi var? Fuşu bir de ilhâdı; Kapıştı bunları 'yirminci asrın evlâdı!' Ya Alman'ın nesi var zevki okşayan? Birası; Unuttu ayrıntı, ma'tûha döndü kahrolası!" (Fatih Kürsüsünde, 255).

"Ne Müslüman ne Frenk, öyle bir vücut-ı sefil. Yıkama yok, tuvalet yok! Yazın belinde çamur; Eteklerinden inerken kabuk tutar yağmur!" (Berlin Hatıraları, 287).

Örnek ifadelerden anlaşılacağı üzere dört eserde de kültürlerarası yetkinlik dini yönleriyle Mehmet Akif Ersoy'un eserlerinde yer edinmiştir. Mehmet Akif, Müslümanların diğer dinlere mensup olan milletlerden kötü anlamda etkilendiğini dile getirmiştir. Kültürlerarası yetkinliğin ardından gelen kişisel yetkinlik ($f=23$) ile ilgili örnek ifadeler ise eserlere şu şekilde yansımıştır:

"Oturup dil dökecek yerde gidip döksene ter!" (Asım, 373).

"Herkesin hissi bir olamaz!" (Süleymaniye Kürsüsünde, 128)

"Niçin yatıp, kötürüm tilki olmak istersin? Elin kolun tutuyorken çalış, kazanmaya bak." (Fatih Kürsüsünde, 239).

"Zavallı kırkına gelmiş de ağzı süt kokuyor! Okutma: Bitti; okut: Serseri-i şî'rü hayal! Okutmasan da okutsan da aynı istikbâl!" (Berlin Hatıraları, 303).

Kişisel yetkinlik ile ilgili örnek ifadelerden görüldüğü üzere Mehmet Akif'in eserlerinde kişisel yetkinliğe daha çok bireysel farklılıklara ve çalışkan olunması boyutlarına değinilmiştir. Kişisel yetkinlikten sonra gelen kişilerarası yetkinlik ($f=17$) ile ilgili örnek ifadeler ise eserlerde şu şekilde aktarılmıştır:

"Bir ışık gösteren olsaydı eğer, tek bir ışık, biz o zulmetleri bin parça edip çıkmıştık." (Asım, 371).

"Doğru yol işte budur, gel diye sen bir yürü de O zaman bak ne koşanlar göreceksin sürüde." (Süleymaniye Kürsüsünde, 158).

"Namazda hem beni gözyaşlarıyla ağlattı hem öyle ağlanacak bir hakikat anlattı, ki dinlemezseniz, elbette mahvolur millet." (Fatih Kürsüsünde, 250).

"Nedir bu anlaşamazlık? Gelin de anlaşınız; Lisan-ı müşterek olmaz mı kendi göz yaşınız?" (Berlin Hatıraları, 300).

Kişilerarası yetkinlik ile ilgili örnek ifadelerden anlaşılacağı üzere insanın insansız yapamayacağı hususu Mehmet Akif'in eserlerinde yer almaktadır. Kişilerarası yetkinliği ardından gelen toplumsal bilgi ($f=17$) hakkındaki ifadeler ise şunlardır:

"Eskiden zurnalar öttükçe feza inlerdi; O ne dehşetli düşünler, o ne derneklerdi! Kurulur meydana harman gibi kırk eli sini, Tablalar yığmaya başlar koyunun beslisini." (Asım, 346).

"Bin sefil ordu ki efradı: Bütün aileler. Hepsini aç, bir paralar yok, kadın erkek çıplak." (Süleymaniye Kürsüsünde, 166).

"Zavallı milletin idraki tarumar olalı: Muhit-i ilme giren yok, diyâr-ı fen kapalı; Sanayiinin adı batmış, ticaret öylesine, Ziraat olsa da... Âdem Nebi usûlü yine!" (Fatih Kürsüsünde, 242).

"Biraz da geçmeyi ister misin bizim yakaya? Al işte bir günü matemsiz olmayan Asya!" (Berlin Hatıraları, 296).

Toplumsal bilgi ile ilgili verilen ifadelerde de görüldüğü üzere Mehmet Akif, yaşanan olaylardan etkilenen toplumun içinde bulunduğu durumu, değişen alışkanlıkları, ekonomik düzeyi ve toplumun ruh hâlini aktarmaktadır. Toplumsal bilgidен sonra gelen siyasal bilgi ($f=16$) ile ilgili ifadeler eserde şu şekilde yansıtılmıştır:

"İngiliz yok mu, o hain ya doyup patlamalı yahut aç kalmalıdır... Yoksa bizim fal kapalı." (Asım, 330).

"İşte Fas, işte Tunus, işte Cezayir, gitti! İşte İran'ı da taksim ediyorlar şimdi." (Süleymaniye Kürsüsünde, 164).

"Donanma, ordu yürürken muzafferen ileri, Üzengi öpmeye hasretti Garb'ın elçileri!" (Fatih Kürsüsünde, 233).

"Zavallı Marmara'nın şerha şerha bağrından! Bir İngiliz bezidir, belki, şimdi dalgalanan." (Berlin Hatıraları, 307).

Örnek ifadelerden anlaşılacağı üzere verilen dört eserde de siyasal bilgi başlığı altında Türk toplumunun diğer milletlerle olan siyasal ilişkileri, savaş durumları ve siyasal sınırları hakkında bilgiler verilmektedir. Siyasal bilgiden sonra gelen çatışma çözücü (f=9) hakkındaki ifadeler ise şu şekildedir:

"İnkılâb istiyorum, başka değil, hem çabucak, Öne bizler düşüp İslâm'ı da kaldırmazsak, Nazariyyât ile bir şeyler olur zannetme... O berâhîni de artık yetişir dinletme! Çünkü muhtâc-ı tezâhür değil istidâdın..." (Asım, 405).

"Öyledir, memleketin hali düzelmezse eğer, Kışlalar evlere, asker de ahaliye döner! Durmasın sonra, kazan kaldıra dursun ordu, Düşmanın safları çiğner bu mukaddes yurdu." (Süleymaniye Kürsüsünde, 165).

"Siyaseten kimi kurtarmak istemiş kalanı; Demiş ki diğeri: 'Asker halâs eder vatani' O der: 'Donanmaya vardır bugün eşedd-i lüzum.' Bu der: 'Hayır, daha ehemdir iktisâb-ı ulûm.' Kiminde sanata râğbet, kiminde nakde heves; Hülâsa, her kafadan başka başka çıkmış ses. Bir ihtiyar yalnız, dinleyip bidâyette; 'Mahalle mektebi lâzım!' demiş, nihâyette." (Fatih Kürsüsünde, 246).

Verilen örnek ifadelerden anlaşılacağı üzere Mehmet Akif, çatışma çözücü başlığı altında toplumun içinde bulunduğu durumdan kurtarmak için çözüm yollarına değinmektedir. Çatışma çözücü başlığından sonra gelen demokratik ve aktif katılıma (f=6) ilişkin eserlerde şu ifadeler yer verilmiştir:

"İhtiyar heyeti, muhtar, hepiniz toplanınız; Yazınız çarçabuk... Etraflıca olsun yalnız; Sonra, hiç beklemeden gönderiniz mahkemeye." (Asım, 335).

"Düşmeden pençesinin altına istikbalin, Biliniz kadrini hürriyetin, istiklâlin. Söyleyip başka memalikteki mahkûmîni: Hakimiyyet ne imiş, öğreniniz kıymetini." (Süleymaniye Kürsüsünde, 163).

Örnek ifadelerden anlaşılacağı üzere verilen dört eserde de demokratik ve aktif katılım başlığı altında halkın yönetimde söz sahibi olduğu görülmektedir. Daha sonra medeni hayata katılım başlığı gelmektedir. Bu başlık altında Mehmet Akif'in şu ifadeleri örnek gösterilebilmektedir:

"Bize lâzım iki şey var: Biri mektep, biri yol." (Asım, 358).

"Sayısız mektep açılmış; Kadın, erkek okuyor; İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor." (Süleymaniye Kürsüsünde, 160).

"Ne hisli vâlidelerdir bizim kadınlarımız!" (Berlin Hatıraları, 300).

Verilen örnek ifadelerden anlaşılacağı üzere özellikle kadınların artık medeni hayata katıldıkları gözler önündedir. Son olarak da Farklılaşan toplum ve çalışma hayatı (f=5) hakkında Mehmet Akif eserinde şu sözlerle yer vermiştir:

"Evlenip aile teşkili bugün zor geliyor; Görüyorsun ya nikâhlar ne kadar seyreliyor!" (Asım, 345).

"Dîni kökten kazımak, sonra evet, Ruslaşmak!" (Süleymaniye Kürsüsünde, 152).

"Fakat düşünmeli her şeyde önceden temeli. Taammüm etmesi lâzım maarifin mutlak: Okur yazarsa ahali, ne var yapılmayacak? Donanma, ordu birer ihtiyâc-ı mübrimdir, O ihtiyâcı, fakat, öğretene muallimdir!" (Fatih Kürsüsünde, 246).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere Mehmet Akif, farklılaşan toplum ve çalışma hayatı hakkında yanlış Batılılaşmaya değinmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın amacı, Türkiye Yeterlikler Çerçevesinde yer alan ve hemen hemen tüm öğretim programlarının ana yetkinliklerini oluşturan sosyal ve vatandaşlık ile ilgili yetkinlik açısından Mehmet Akif Ersoy'un eserlerini incelemektir. Mehmet Akif Ersoy'un çalışmaya dâhil edilen eserleri Asım, Süleymaniye Kürsüsünde, Fatih Kürsüsünde ve Berlin Hatıraları ile sınırlandırılmıştır. Mehmet Akif Ersoy ile ilgili

alanyazında çok fazla çalışma (Açıkgöz, 2021; Aydilek, 2017; Bay Gülveren, 2015; Durdudiler, 2021; Erdem, 2021; İter, 2020; Küçük, 2014; Meral, 2020; Tekşan ve Çelik, 2015; Temizyürek ve Kansızoğlu, 2016) bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacıyla ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu yönüyle çalışmanın alanyazındaki diğer çalışmalardan farklılık gösterdiği söylenebilir.

Mehmet Akif Ersoy'un Asım adlı eserine yönelik bulgulara bakıldığında sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliğin kişisel yetkinlik yönüyle ön plana çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Farklılaşan toplum ve çalışma hayatına daha az değinilmiş. Bu yönden bakıldığında Mehmet Akif Ersoy'un Asım adlı eserinin didaktik yönleriyle öğretim sürecini destekleyen bir metin olarak kullanılabilmesi söylenebilir. Bu konuda metnin sadeleştirilmiş hali Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan "Erdemler" başlığı altındaki tema ve konulara da hizmet edebilir.

Süleymaniye Kürsüsünde adlı esere yönelik bulgular incelendiği zaman sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliğin kültürler arası yetkinlik yönüyle ön plana çıktığı görülmektedir. Medeni hayata katılım ile farklılaşan toplum ve çalışma hayatı yetkinliğine daha seyrek yer verilmiştir. Bu yönden bakıldığında Mehmet Akif Ersoy'un Süleymaniye Kürsüsünde adlı eseri kültürel değerleri aktarma amacıyla bir metin olarak kullanılabilmesi söylenebilir. Bu hususta metnin günümüz Türkçesi ile oluşturulmuş hâli Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan "Milli Kültürümüz" başlığı altındaki tema ve konular için kullanılabilir.

Mehmet Akif Ersoy'un Fatih Kürsüsünde adlı eserine yönelik bulgular incelendiğinde sosyal ve vatandaşlıkla alakalı yetkinliğin kişisel yetkinlik yönüyle ön plana çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Medeni hayata katılım ile demokratik ve aktif katılıma ise değinilmemiştir. Bu açıdan bakıldığında Fatih Kürsüsünde adlı eserin bireysel farklılıklara değinen bir metinde kullanılabilmesi söylenebilir. Bu konuda metnin sadeleştirilmiş hali Türkçe Dersi Öğretim Programındaki "Birey ve Toplum" başlığı dâhilindeki tema ve konulara uygun bir metin olabilir.

Berlin Hatıraları adlı eserde Mehmet Akif Ersoy, sosyal ve vatandaşlıkla alakalı yetkinliğin toplumsal bilgi ile kültürlerarası yetkinlik yönüyle ön plana çıkmaktadır. Çatışma çözücü, demokratik ve aktif katılım ile farklılaşan toplum ve çalışma hayatına ise hiç değinilmemiştir. Bu yönden bakıldığı zaman Mehmet Akif Ersoy'un Berlin Hatıraları adlı eserinin topluma dair bilgiler veren bir metin için kullanılabilmesi görülmektedir. Bu hususta metnin sadeleştirilmiş hali Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan "Kişisel Gelişim" başlığı altında tema ve konularına da hizmet edebilir.

Yazar Katkıları

Çalışmaya 1. Yazar: %50, 2. Yazar: %50, oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı

"Sosyal ve Vatandaşlık Yetkinliği Açısından Mehmet Akif Ersoy'un Eserleri: Türkçe Dersi İçin Metin Önerisi" başlıklı makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında da herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Açıkgöz, B. F. (2021). Hayat safahatında eğitimsel değerleri ışığında Mehmet Akif Ersoy'un Safahat'ı. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 7(3), 532-562.
- Akgün, A. (2017). Mehmet Akif Ersoy'un Türk dünyası şairlerindeki tesir alanına bir bakış. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(4), 2389-2413.
- Arslan, H. (2014). Mehmet Akif Ersoy'un şahsiyeti ve millî mücadeledeki rolü. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(1), 117-150.
- Aydilek, M. (2017). *Mehmet Akif Ersoy'un düşüncelerinin sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Öğretmenliği Bilim Dalı, Burdur.

- Bay Gülveren, Ö. (2015). Edebiyat sosyolojisi bağlamında toplumsal gerçekliğin edebi esere yansması: "Safahat" örneği. *Journal of International Social Research*, 8(39), 58-69.
- Cirhinlioğlu, Z. ve Tektaş, M. (2019). Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerinde sosyolojik temalar. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 99-109.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri* (Çev. Ed. M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Durdudiler, Z. (2021). *Mehmet Akif Ersoy'un milliyetçilik anlayışı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Durkaya, H. (2013). Metinlerarasılık ve karşılaştırmalı edebiyat bağlamında bülbül mazmunu ve Mehmet Akif Ersoy'un Bülbül Şiiri. *Electronic Turkish Studies*, 8(13), 847-856.
- Erdem, H. (2021). *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat'ında toplumsal değişimin sosyolojisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Ersoy, M. A. (1993). *Safahat*. (Haz. M. E. Düzdağ). Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Fedai, Ö. (2021). Mehmet Âkif Ersoy'un şiirlerinde telkin, tenkit, telmih unsuru olarak mekân ve tasvirler. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları, (Mehmet Akif ve İstiklal Marşı Özel Sayısı)*, 55-83.
- Gürel, Z. (2015). Âkif'in eserlerinde çocuk, çocukluk ve eserlerinin çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmesi. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 4(8), 185-209.
- İlter, N. (2020). *Mehmet Âkif Ersoy'un inanç dünyası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Kayseri.
- Karagöz, B. ve Şimşek, Y. (2017). Türkçe öğretmeni adaylarının Mehmet Akif Ersoy'a ilişkin görüşleri. *Ekev Akademi Dergisi*, (72), 13-30.
- Küçük, M. (2014). Mehmet Âkif Ersoy ve Türkçe. *Türkoloji Dergisi*, 21(2), 93-112.
- Lincoln, S. Y. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Meral, B. (2020). *20. yüzyılın ürettiği itikâdi-keîami problemlere Mehmet Akif Ersoy'un bakışı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Bursa.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (Çev. Selahattin Turan). Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Mesleki Yeterlilik Kurumu. (2018). *Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi*. https://myk.gov.tr/images/articles/editor/130116/TYC_tebliğ_2.pdf adresinden erişildi.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Talim ve Terbiye Kurulu, Ankara.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (çev. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir). Pegem Akademi, Ankara.
- Şengül, M. B. (2018). Mehmet Akif Ersoy'un Safahat (Birinci Kitap) adlı şiir kitabında çocuklar. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 876-897.
- Tekşan, K. ve Çelik, G. (2015). Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerinin Türkçe öğretiminde kullanımı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(1), 30-46.
- Temizyürek, F. ve Kansızoğlu, H. B. (2016). Mehmet Akif'in Safahat adlı eserinde yer alan şiirlerin çocuk edebiyatı ölçütlerine göre hikâyeleştirilmesi. *Çocuk ve Medeniyet*, 1(1), 151-171.

Temizyürek, F. ve Karagöl, E. (2016). Hedef kitlesi çocuk olan Mehmet Âkif Ersoy biyografilerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 11(3), 2175-2192.

Wach, E. (2013). *Learning About Qualitative Document Analysis*. [https:// www.ids.ac.uk/publications/learning-about-qualitative-document-analysis/](https://www.ids.ac.uk/publications/learning-about-qualitative-document-analysis/)adresinden erişildi.

Extended Abstract

The purpose of this research is to examine Mehmet Akif Ersoy's works named Asım, Süleymaniye Kürsüsünde, Fatih Kürsüsünde, Berlin Anıları, in terms of social and citizenship competence in the Turkish Language Curriculum (2019).

This study was carried out based on the interpretative paradigm. The reason for using the interpretive paradigm is to try to understand the relationship of Mehmet Akif Ersoy's works with social and civic competence in the Turkish Language Curriculum (2019). The study was designed with the qualitative research method. The reason why this study was designed with qualitative research is that Mehmet Akif Ersoy's works are wanted to be interpreted within the limits of social and citizenship competence. In this study, document analysis was used as a data collection technique. The reason why this research was designed with document analysis is to reveal the relationship of Mehmet Akif Ersoy's works with social and citizenship competence in the Turkish Lesson Curriculum (2019). In this context, the documents of the study are Mehmet Akif Ersoy's works named Asım, Süleymaniye Chair, Fatih Chair, Berlin Memories. The data of the research were analyzed by descriptive analysis technique. The reason why this analysis technique is preferred is that it is based on the social and citizenship competence in the Turkish Language Curriculum (2019) as the unit of analysis. In order to make the analysis more detailed and systematic, the relevant competency in the program is divided into sentences. In line with the separated sentences, 8 analysis units were formed: "intercultural competence, personal competence, social knowledge, political knowledge, conflict resolution, democratic and active participation, participation in civil life, differentiated society and working life". The works were also analyzed and interpreted according to these 8 principles.

There were expressions about respectively, intercultural competence (f=27), personal competence (f=23), interpersonal competence (f=17), social knowledge (f=17), political knowledge (f=16), conflict solver (f=9), democratic and active participation (f=6), participation in civil life (f=6) and differentiated society and working life (f=5) in Mehmet Akif Ersoy's works. Among these competencies, the one with the highest frequency value is the intercultural competency. Intercultural competence, with its religious aspects, has a place in the works of Mehmet Akif Ersoy. Mehmet Akif Ersoy stated that muslims are badly affected by nations belonging to other religions. In Mehmet Akif Ersoy's works, personal competence, rather individual differences and the dimensions of being hardworking are mentioned. On the other hand, in interpersonal competence, the issue that a human cannot do without a human is included in Mehmet Akif Ersoy's works. Regarding social knowledge, Mehmet Akif Ersoy conveys the situation of the society affected by the events, its changing habits, economic level and the mood of the society. Under the title of political information, information is given about the political relations of the Turkish society with other nations, war situations and political borders. Mehmet Akif Ersoy, under the title of conflict solver, touches on the solutions to save the society from the situation it is in. Under the title of democratic and active participation, it is seen that the people have a say in the administration. It is observed that women related to participation in civil life now have a place in society. Mehmet Akif Ersoy touches on false westernization about the differentiated society and working life.

When we look at the findings on Mehmet Akif Ersoy's work called Asım, it is seen that social and civic competence comes to the fore in terms of personal competence. In addition, the differentiated society and working life are less mentioned. It can be said that Asım's didactic aspects can be used as a text that supports the teaching process. When the findings about the work named Süleymaniye Kürsüsünde are examined, it is seen that social and civic competence comes to the forefront in terms of intercultural competence. In addition, the competence of society and working life, which is differentiated by participation in civil life, is given less frequently. From this point of view, it can be said that Mehmet Akif Ersoy's work named Süleymaniye Kürsüsünde can be used as a text to convey cultural values. Participation in civil life and democratic and active participation were not mentioned. From this point of view, it can be said that the work titled Fatih Kürsüsünde

can be used in a text that deals with individual differences. In his work Berlin Hatıraları, Mehmet Akif Ersoy comes to the forefront of social and civic competence in terms of social knowledge and intercultural competence. He did not mention the society and working life, which is differentiated by conflict solver, democratic and active participation. From this point of view, it is seen that Mehmet Akif Ersoy's Berlin Hatıraları can be used for a text that gives information about the society.